

Ministerie van Defensie

Defensienota 2018
Investeren in
onze mensen,
slagkracht
en zichtbaarheid

Voorwoord

Wij bieden u een realistische en toekomstgerichte Defensienota aan. Een nota die, naar onze vaste overtuiging, een startpunt is van het versterken van het vertrouwen in Defensie.

Vertrouwen bij onze mensen, vertrouwen in onze organisatie, maar ook vertrouwen van de samenleving in Defensie.

Na decennia van bezuinigen is er weer toekomstperspectief voor Defensie; met een realistische blik zetten we stappen vooruit!
In de gesprekken die door de staatssecretaris en mijzelf zijn gevoerd, hebben we aan den lijve gevoeld hoe belangrijk dit is.

We hebben gesproken met mensen van laag tot hoog en van binnen en buiten onze organisatie. Die gesprekken zetten we voort. Juist onze mensen zijn de kracht van Defensie!

We willen transparant en betrouwbaar zijn in wat we doen en wat we bereiken.
We willen een aantrekkelijke en betrouwbare werkgever zijn.
En we werken aan een stevige verankering van Defensie in de samenleving.

En we zijn bovenal realistisch; we zetten met de extra investeringen een goede stap voorwaarts.
Een stap die naar onze overtuiging ook snel zichtbaar moet worden, maar we realiseren ons tegelijkertijd dat opbouwen tijd zal kosten.

We maken een goed begin en realiseren ons dat we moeten denken in lange lijnen naar de toekomst. Die lange lijnen hebben we in onze Defensienota verwoord.

Juist omdat Defensie beschermt wat ons dierbaar is!

Mede namens de staatssecretaris,

DE MINISTER VAN DEFENSIE

Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Wat er speelt	8
Inleiding	9
Wat we willen bereiken	10
Wat we willen zijn	11
Wat we gaan doen	13
Mensen	13
Middelen	14
Manieren	15
Wat we gaan kunnen	17
Hoe we het toekomstbestendig financieren	21
<i>Bijlage I</i> Statuut, grondwet, hoofdtaken en verdragsverplichtingen	22
<i>Bijlage II</i> De maatregelen	23
Mensen	23
Middelen	24
Manieren	25
<i>Bijlage III</i> De financiën	26
<i>Bijlage IV</i> Het investeringsprogramma	27

Samenvatting

HOOFDTAKEN DEFENSIE

(o.a. afgeleide van de grondwet)

Bescherming eigen en NAVO-grondgebied

Bevordering internationale rechtsorde

Ondersteuning civiele autoriteiten

WAT WE WILLEN BEREIKEN

- **Veilig blijven**
In het Koninkrijk en Europa.
- **Veiligheid brengen**
Rondom Europa.
- **Veilig verbinden**
Van het knooppunt Nederland en de aan- en afvoerlijnen.

WAT WE KUNNEN BESTEDEN

Met een investering olopend tot 1,5 miljard euro per jaar kunnen we een goede stap maken. Verdere investeringen zijn nodig om aan de capaciteitsdoelstellingen van de NAVO te voldoen.

WAT ER SPEELT

Drijvende krachten: geopolitieke verschuivingen, onevenwichtige groei wereldbevolking, digitale informatierevolutie, veranderende mens-machinerelatie, divergerende waarden.

Dreigingsbeeld: complexer, diverser en onzekerder.

Veiligheidspolitiek: dwingend beroep NAVO en EU op Nederland, o.a. om te voldoen aan de NAVO-doelstellingen.

Samenleving: belangen van het Koninkrijk en internationale rechtsorde in het geding.

WAT WE WILLEN ZIJN

- Een betrouwbare en betrokken werkgever.
- Een veilige organisatie waar wordt geleerd van fouten.
- Transparant en zichtbaar in een betrokken samenleving.
- Een goede partner voor civiele autoriteiten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en onze strategische partners en bondgenoten.
- Een organisatie met de basis op orde.
- Kwalitatief en technologisch hoogwaardig.
- Informatiegestuurd.
- Robuust en wendbaar.
- Snel inzetbaar op alle geweldsniveaus.

WAT WE GAAN DOEN

Mensen

Een organisatie met een veilige werkomgeving die het vertrouwen heeft van haar mensen, hen weet te behouden en voldoende nieuwe mensen werft.

Middelen

Een informatiegestuurde krijgsmacht die is opgewassen tegen technologisch hoogwaardige tegenstanders en 'hybride' dreigingen.

Manieren

Een robuuste én wendbare organisatie gericht op samenwerking en vernieuwing.

LANGE LIJNEN NAAR DE TOEKOMST

Wat we nu gaan doen

Verdere (kwalitatieve) versterkingen slagkracht

Uitbreiding gevechtseenheden (conform NAVO-doelstelling)

Maart 2018

2% BBP (NAVO)

Inleiding

Defensie beschermt wat ons dierbaar is. Die opdracht is een afgeleide van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden en de Grondwet. Deze leidt tot drie hoofdtaken:

- 1 Bescherming van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied, inclusief het Caribisch deel van het Koninkrijk.**
- 2 Bescherming en bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit.**
- 3 Ondersteuning van civiele autoriteiten bij rechtshandhaving, rampenbestrijding en humanitaire hulp, zowel nationaal als internationaal.**

Dit doen we in een wereld die onveiliger wordt en aan verandering onderhevig is. Dreigingen zijn complex, divers en onvoorspelbaar. De kwetsbaarheid van Nederland en van mensen over de hele wereld is toegenomen. We hebben als land veel verbindingen met de rest van de wereld. Ook de veiligheid van Nederland is dus verknoot met die van de buitenwereld.

De afgelopen jaren is de eerste hoofdtak, de bescherming van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied, daarmee steeds belangrijker geworden. Het belang van de andere twee hoofdtaken is eveneens toegenomen. We zien dat alle drie de hoofdtaken meer inzet vergen vanwege de toegenomen instabiliteit. In dat licht hebben we gekeken hoe we de extra investeringen van 1,5 miljard euro het best kunnen besteden. Dit is afgestemd op de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie (GBVS) van de minister van Buitenlandse Zaken.

Allereerst gaan we investeren in onze **mensen**. Zij beschermen onze veiligheid en staan er wanneer het nodig is. We willen hun vertrouwen in de organisatie herstellen. Juist ook om hen te behouden voor onze organisatie. We willen bovendien meer mensen aantrekken om bij ons te komen werken, met aandacht voor diversiteit. Daarnaast investeren we in de **middelen**, met de nadruk op modernisering van de huidige slagkracht en versterking van het informatiegestuurd optreden. Als laatste investeren we in onze **manieren**: we leggen ons toe op meer en betere nationale en internationale samenwerking om een wendbare én robuuste organisatie te worden.

De komende jaren gaan we er alles aan doen om de maatregelen in deze Defensienota uit te voeren. Veel zaken zullen pas in latere jaren tot zichtbare resultaten leiden. Dat is helaas de realiteit waarmee we te maken hebben. Het aantrekken en opleiden

van mensen en het produceren en operationeel stellen van materieel kost tijd. Toch zullen ook op kortere termijn al veranderingen op de werkvloer zichtbaar zijn. Om enige voorbeelden te noemen: er komen meer collega's bij, we vullen voorraden aan, we plannen meer oefeningen en trainingen, we schaffen overbodige regels af en commandanten krijgen meer ruimte in de uitvoering.

Ook worden we weer zichtbaar in de samenleving. Militairen mogen weer reizen in uniform. Verschillende defensielocaties door het hele land blijven bij nader inzien toch open. De zichtbaarheid van de marechaussees aan de grens zal ook toenemen. De werving van nieuwe mensen zal niet alleen landelijk, maar ook regionaal worden ingericht en we gaan onze samenwerking met andere organisaties verstevigen. Ook werken we mee aan het inrichten van de maatschappelijke dienstitijd voor jongeren.

Dit alles zal bijdragen aan een veelzijdig inzetbare krijgsmacht die er staat wanneer dat nodig is. De NAVO heeft capaciteitendoelstellingen opgesteld voor Nederland, die vragen om vervolgstappen. Deze Defensienota is dus geen eindpunt, maar een stap die past binnen de lange lijnen die zijn uitgezet met de NAVO-afspraken die in 2014 in Wales zijn gemaakt.

Wat we willen zijn

De afgelopen decennia hebben veel gevraagd van onze mensen. We gaan het vertrouwen herstellen en willen een organisatie zijn waar mensen met trots werken en die zichtbaar is in de samenleving. We willen niet dat de krijgsmacht wordt uitgehold door een onevenwichtige samenstelling (middelen) of een onverantwoord groot beroep op onze mensen. Daarom brengen we de organisatie op orde, ook op het gebied van veiligheid. Dat kost tijd, vraagt volharding en verandering van cultuur.

De verslechterde veiligheidssituatie vraagt ondertussen steeds meer van ons, zowel in Nederland zelf, als in het kader van de bondgenootschappelijke verdediging (NAVO) en de Europese defensiesamenwerking (EU).

De NAVO benadrukt dat er grotere en robuustere eenheden nodig zijn, die ook snel inzetbaar moeten zijn.

De kans dat er tegelijk een beroep op de krijgsmacht wordt gedaan in binnen- en

buitenland is bovendien toegenomen.

We nemen daarom afscheid van de term 'ambitieniveau' om te bepalen wat we kunnen. De inzet van de krijgsmacht is namelijk geen 'ambitie', maar noodzaak.

We moeten er kunnen staan als dat nodig is (robuustheid) en kunnen inspelen op de snelle en onvoorspelbare veranderingen om ons heen (wendbaarheid). Met het concept van de adaptieve krijgsmacht geven we invulling aan deze noodzaak: we kunnen dit niet zonder de samenwerking met onze partners. Ook de keuze voor een kwalitatief en technologisch hoogwaardige en informatiegestuurde organisatie draagt in hoge mate bij aan onze robuustheid en wendbaarheid.

De NAVO wijst erop dat we, ondanks de investeringen, veel van de capaciteitsdoelstellingen nog niet of onvoldoende kunnen verwezenlijken. In een wereld die onveiliger wordt en aan verandering

onderhevig is moeten vooral onze slagkracht en het voortzettingsvermogen (hoe lang we missies kunnen volhouden) verder worden versterkt. De NAVO heeft haar zorgen hierover geuit.

We nemen die zorgen serieus.

Daarom willen we in deze kabinetsperiode ook gestalte geven aan de langere lijnen naar de toekomst die nodig zijn voor een stabiele financiering en versterking van de krijgsmacht. Dit doen we in het licht van de NAVO-afspraken uit 2014 om in tien jaar tijd de defensie-uitgaven in de richting van de NAVO-norm van twee procent van het BBP te bewegen. Een stapsgewijze groei in het kader van deze lange lijnen naar de toekomst om de capaciteitsdoelstellingen van de NAVO te realiseren nemen we op in de herijking van de Defensienota. Deze staat gepland in 2020.

Een mogelijke extra vervolgstap tijdens deze kabinetsperiode wordt integraal, op de daartoe geëigende momenten, bekeken in het licht van de ontwikkeling van de veiligheidssituatie, de rijksbrede prioriteiten en binnen de afgesproken budgettaire kaders.

Wat we willen zijn

- » Een betrouwbare en betrokken werkgever, waar mensen trots op zijn om bij te werken.
- » Een veilige organisatie waar wordt geleerd van fouten.
- » Transparant en zichtbaar in een betrokken samenleving.
- » Een goede partner voor civiele autoriteiten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en onze strategische partners en bondgenoten.
- » Een organisatie met de basis op orde.
- » Robuust en wendbaar.
- » Snel inzetbaar op alle geweldsniveaus.
- » Kwalitatief en technologisch hoogwaardig.
- » Informatiegestuurd.

Informatiegestuurd optreden houdt in dat we in staat zijn om alle relevante informatie op ieder gewenst niveau tijdig te verwerven, te verwerken en te verspreiden opdat we zo veel mogelijk met de juiste middelen, op het juiste moment op de juiste plaats kunnen zijn. Dit stelt eisen aan (de kwaliteit en mogelijkheden van) het materieel waarmee we werken en aan onze manier van werken.

Wat we gaan doen

Mensen

Er is veel gevraagd van onze mensen. Die tijd willen we achter ons laten. We zijn de afgelopen maanden het gesprek aangegaan: waar zit de ontevredenheid, waar kan het beter en hoe doen we dat? We gaan het personeelssysteem flexibeler maken, maatwerk, stabiliteit en goede spullen leveren en kansen helpen creëren voor tijdens en na de militaire loopbaan. Ook moeten we met elkaar een zo veilig mogelijke werkomgeving realiseren. Er wordt een plan van aanpak opgesteld met maatregelen om werken bij Defensie veiliger te maken.

Ondertussen verandert de arbeidsmarkt in hoog tempo. De beroepsbevolking verandert van samenstelling: zo stijgt het aandeel vrouwen en mensen met een migratieachtergrond. De wensen en eisen van de nieuwe generatie werkzoekenden ten aanzien van hun werkgever veranderen mee.

Het is duidelijk dat we extra inspanningen moeten verrichten om een aantrekkelijke werkgever te zijn. We staan daarbij voor de grote uitdaging om onze organisatie voldoende gevuld te krijgen.

Daar zetten we dan ook op in. Met strategisch personeelsbeleid, door op zoek te gaan naar andere manieren om mensen te behouden en te werven, door samenwerking aan te gaan bij de werving

van schaars personeel, door interne regels aan te passen en commandanten meer bevoegdheden en mogelijkheden te geven. Meer maatregelen die we nemen zijn te vinden in [bijlage II](#).

Maatregelen

- » **Onze mensen krijgen meer loopbaanmogelijkheden, inclusief opleidingen, en toekomstperspectief. Het arbeidsvoorwaardenakkoord biedt hier de handvatten voor.**
- » **We verbeteren en vereenvoudigen het toelagensysteem, waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan toelagen, mede ook voor de Koninklijke Marechaussee, die gekoppeld zijn aan het regelmatig 'van huis zijn'.**
- » **We gaan maatwerk leveren door het aanbieden van tijdelijke uitstroombmogelijkheden, flexibele (deeltijd)contracten en uiteraard de optie om als reservist te dienen.**
- » **We passen het personeelssysteem (FPS) zo snel mogelijk aan om de juiste mensen op de juiste plek te werven én te behouden voor de organisatie.**
- » **We bieden mensen de mogelijkheid om langer op een bepaalde functie te blijven zitten. Dit levert zowel de organisatie als de mensen meer stabiliteit en kennis op.**
- » **Onze mensen gaan beschikken over goede spullen en kunnen meer oefenen en trainen.**
- » **We verbeteren de legering en de gezondheidszorg voor onze mensen.**
- » **Draadloos internet wordt overal beter beschikbaar.**
- » **We streven naar een meer diverse en kleurrijke organisatie door breder te werven.**
- » **Onze mensen hebben een zo veilig mogelijke werkomgeving.**
- » **We worden een organisatie die leert van fouten.**
- » **We verhogen de huidige compensatieregeling voor het AOW-gat van 90% naar 100%.**
- » **We richten een Nationaal Fonds Ereschulden in voor militairen die een handicap, trauma of andere aandoening hebben opgelopen tijdens missies in het buitenland.**
- » **Als eerbetoon aan de offers van onze veteranen en veteranen uit andere landen, steunen we het initiatief om in 2020 de Invictus Games in Den Haag te organiseren.**
- » **We zetten ons in voor een maatschappelijk convenant met overheidsorganisaties en het bedrijfsleven om gezamenlijk garant te staan voor de opleiding en loopbaan van mensen.**
- » **We verkorten wachttijden zodat mensen (inclusief reservisten) eerder kunnen beginnen met werken bij Defensie.**

Middelen

Met onderstaande maatregelen moderniseren en versterken we onze slagkracht en ons voortzettingsvermogen. Alle maatregelen zijn door de NAVO gevraagde capaciteiten en sluiten aan op de GBVS. Ze zijn noodzakelijk voor de uitvoering van onze grondwettelijke taken en de inzet die daarvoor in Nederland en onder andere in NAVO-, EU- en VN-verband nodig is. Gelet op de beschikbare financiële middelen kunnen we echter niet voldoen aan alle capaciteitsdoelstellingen van de NAVO. Daarom stellen we prioriteiten:

1. De krijgsmacht blijft veelzijdig inzetbaar omdat de dreigingen zeer verschillend van aard en intensiteit zijn en de veiligheidssituatie continu verandert.
2. We moderniseren eerst de wapensystemen die we nu hebben. Onze tegenstanders beschikken over steeds meer wapens van technologisch hoogwaardige kwaliteit. Hier moeten we een antwoord op hebben. Ook om onze mensen zo veilig mogelijk te houden.
3. We gaan meer en meer informatiegestuurd optreden met een stevige IT-infrastructuur.

Langs deze lijnen komen we tot een investeringsprogramma zoals te vinden is in **bijlage IV**. Ondertussen werken we hard aan de verbetering van de gereedheid (zijn we klaar om te doen wat nodig is?) en de versterking van de operationele (gevechts) ondersteuning (de ondersteuning die je nodig hebt tijdens de gewapende inzet). Dat is de basis van alle inzet die we leveren en die moet dus op orde zijn. Dit is een onafgebroken proces, waar we nooit mee klaar zijn.

Veel hangt bovendien af van het gevuld krijgen en houden van de organisatie. De resultaten zijn op de werkvloer gelukkig steeds meer voelbaar. Denk daarbij aan de beschikbaarheid van reserveonderdelen, onderhoudscapaciteit en oefenmunitie.

Dit alles moet leiden tot een moderne krijgsmacht die beter is uitgerust om huidige en toekomstige dreigingen het hoofd te bieden. Meer maatregelen zijn te vinden in **bijlage II**.

Maatregelen

- » We brengen de basis op orde bij de gereedheid, de operationele ondersteuning en de benodigde vervanging van wapensystemen.
- » We vernieuwen en versterken de krijgsmacht en kiezen voor technologisch hoogwaardige kwaliteit. Wat we doen, doen we goed en toekomstbestendig.
- » We kiezen voor informatiegestuurd optreden door fors te investeren in *cyber*, inlichtingen, IT, informatievergaring en het gehele informatiedomein, inclusief de MIVD.
- » We vervangen de vloot en streven hierbij, en bij alle andere vervangingsprojecten, nadrukkelijk naar internationale samenwerking.
- » We vergroten de inzetbaarheid van de jachtvliegtuigen en de helikopters.
- » We moderniseren onze wapensystemen (*midlife updates*), waaronder de *Bushmaster* (pantserwielvoertuig), de *Fennek* (gepantserd verkenningsvoertuig), de *CV90* (infanteriegevechtsvoertuig), de *Pantserhouwitser*, de *Apache* (gevechtshelikopter), het amfibisch transportschip en de hydrografische opnemingsvaartuigen.
- » We vergroten de capaciteit van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD).
- » We versterken de verdediging tegen chemische, biologische, radiologische en nucleaire dreigingen (CBRN).
- » We vervangen de persoonlijke uitrusting van militairen, waaronder de gevechtsvesten en de ballistische bescherming. Ook vernieuwen we stapsgewijs alle handvuurwapens.
- » We houden verschillende defensielocaties open die zouden sluiten. Zo kunnen we onze uitbreiding huisvesten en vergroten we bovendien onze zichtbaarheid in de samenleving.
- » We breiden op basis van eerdere besluiten de capaciteit van de Koninklijke Marechaussee voor het grenstoezicht en de beheersing van migratiestromen uit.

Manieren

Om beter te kunnen inspelen op de steeds veranderende veiligheidssituatie, is het belangrijk dat we wendbaar zijn. We willen kennis en middelen op het juiste moment beschikbaar hebben. Tegelijk moeten we er staan als het nodig is, en dat vereist robuustheid. Zowel robuust als wendbaar zijn vraagt slimme oplossingen, flexibiliteit en samenwerking. Ontwikkelingen in de NAVO, de EU en ook in Nederland, bieden hiervoor nieuwe kansen. Onze manier van werken, ons gedrag en onze cultuur gaan we hiervoor veranderen: we hebben en nemen verantwoordelijkheid, zijn transparant en open en verheffen middelen niet tot doel.

Een **adaptieve krijgsmacht** speelt snel in op veranderingen in de veiligheidssituatie:

- We zijn langer en beter in te zetten met behulp van **samenwerking** (o.a. met ziekenhuizen, onderwijsinstellingen, technologische bedrijven en de inschakeling van reservisten).
- We blijven **innoveren** om beter te anticiperen op nieuwe dreigingen en ontwikkelingen.
- Door aanpassing van onze **interne processen** (o.a. inkoop en gereedstelling) kunnen we waar en wanneer nodig beschikken over extra capaciteiten.

Meer maatregelen zijn te vinden in [bijlage II](#).

Maatregelen

- » We gaan intensiever samenwerken met onze bondgenoten en strategische partners, andere overheidsorganisaties, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Dit doen we op het gebied van personeel, kennis en innovatie, de aanschaf en het onderhoud van materieel en bij oefenen, trainen en inzet. Dat maakt ons sterker en helpt ons met het inspelen op nieuwe ontwikkelingen.
- » Samen met het ministerie van Justitie en Veiligheid (J&V) herijken we de civiel-militaire samenwerking. We willen de weerbaarheid van de samenleving vergroten en onze vitale infrastructuur en de digitale veiligheid van ons land beter beschermen.
- » We verbeteren de coördinatie en aansturing op het gebied van *Host Nation Support*. Als onze bondgenoten via Nederland hun eenheden en spullen zouden moeten transporteren, is het van belang dat wij in staat zijn hen te steunen en te beveiligen. De komende jaren zal dit vaker nodig zijn. We zetten ons er bovendien voor in dat het grensoverschrijdend transport van militaire capaciteiten binnen Europa eenvoudiger wordt (*Military Mobility*).
- » We richten een conflictpreventie-eenheid op als coördinator van de buitenlandse defensie-inspanningen op dit gebied en als aanspreekpunt voor partners in binnen- en buitenland. Dit gebeurt in nauwe samenhang met de inspanningen van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.
- » We horen bij de kopgroep van de Permanent Gestructureerde Samenwerking (PESCO) om de militaire samenwerking in de EU te versterken en werken actief mee aan het vorig jaar opgezette EU-planningsproces.
- » We maken ons sterk voor een meer open Europese defensiemarkt met een gelijk speelveld.
- » Bij aanbestedingstrajecten interpreteren we artikel 346 VWEU ruimhartig en laten zo het nationaal veiligheidsbelang meewegen.
- » Wat verwerving betreft, gaan we voor de uitgangspunten 'snel, tenzij' en 'van de plank, tenzij'. Dit geldt uiteraard bij bewezen goede opties (*'proven technology'*).
- » Waar mogelijk laten we verwerving van niet-defensiespecifieke spullen en dienstverlening over aan externe partijen.
- » We geven voorrang aan onderzoek naar nieuwe dreigingen én kansen door nieuwe technologieën. We haken aan bij het Europese Defensiefonds en het Topsectorenbeleid.
- » We houden interne regels en processen tegen het licht.
- » Commandanten en eenheden krijgen meer bevoegdheden en middelen om te zorgen dat ze in de positie zijn om de juiste keuzes te maken. Dit maakt ons effectiever en wendbaarder.

Wat we gaan kunnen

Na uitvoering van de maatregelen in deze Defensienota zijn we tot de volgende inzet in staat:

KONINKLIJKE MARINE

			
	Of	<p>Langdurig twee oppervlakteschepen (afzonderlijk), waarvan één LC-fregat met radarsystemen tevens kan bijdragen aan de bescherming tegen inkomende ballistische raketten van risicolanden; een onderzeeboot; en een mijnenbestrijdingsvaartuig. Vloot en mariniers treden hierbij geïntegreerd op</p>	
<p>Kortdurend een maritieme taakgroep van vijf schepen waarbij vloot en mariniers geïntegreerd optreden voor het optreden op en vanuit zee in het kader van de bondgenootschappelijke verdediging of crisisbeheersingsoperaties</p>	 <p>Kortdurend een bataljon mariniers</p>	 <p>Kortdurend maritieme logistieke capaciteit</p>	

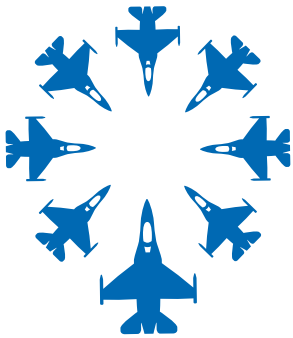

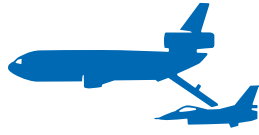
KONINKLIJKE LANDMACHT

				
	Of	<p>Langdurig een samengestelde taakgroep van bataljonsomvang</p>	<p>Langere tijd kleinere bijdragen</p>	<p>Kortdurend een samengestelde taakgroep van bataljonsomvang</p>
 <p>Kortdurend een samengestelde taakgroep van brigadeomvang</p>	 <p>Kortdurend een legerkorps hoofdkwartier voor de aansturing van (multinationale) landoperaties (Duits-Nederlands Legerkorps hoofdkwartier)</p>		 <p>Kortdurend capaciteit voor luchtverdediging (Patriot-luchtverdedigingssysteem)</p>	

SPECIALE EENHEDEN

	<p>Kortdurend een hoofdkwartier (samen met België en Denemarken) voor de aansturing van multinationale speciale operaties</p>	<p>Langdurig een eenheid van compagniesomvang aan een multinationale taakgroep speciale operaties (land of maritiem)</p>	<p>Permanente capaciteit voor een kortdurende speciale operatie met een korte reactietijd buiten Nederland</p>
---	---	--	--

KONINKLIJKE LUCHTMACHT

	 <ul style="list-style-type: none"> • Tijdens de transitie naar de F-35: kortdurend een groep van vier jachtvliegtuigen • Na de invoering van de F-35 langdurig een groep van vier jachtvliegtuigen 	 <p>Langdurig strategisch en tactisch luchttransport ter ondersteuning van het genoemde optreden op land, op zee en in de lucht</p>
<p>Tot de vervanging van de F-16 kortdurend een groep van acht jachtvliegtuigen of langdurig een groep van vier jachtvliegtuigen</p>	 <p>Langdurig helikopters ter ondersteuning van het genoemde optreden op land en op zee</p>	 <p>Kortdurend capaciteit ten behoeve van <i>air-to-air refueling</i></p>

KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

<p>Voor het Ministerie van Defensie</p> <div data-bbox="220 1339 416 1451"> <p>Kortdurende inzet van één peloton voor <i>Crowd & Riot Control</i>-taken</p> </div> <div data-bbox="480 1317 746 1451"> <p>Langdurige inzet voor <i>Close Protection</i>-taken</p> </div> <div data-bbox="204 1570 735 1720"> <p>Langdurige civiele politiemissies in inzetgebieden en beperkte inzet voor <i>Stability Policing</i></p> </div>	<p>Voor het Ministerie van Justitie en Veiligheid (selectie, relevant voor bredere defensie-inzet)</p> <div data-bbox="847 1361 1203 1630"> <p>Langdurig een bijdrage aan de bewaking van de Europese buitengrenzen</p> </div> <div data-bbox="1283 1352 1385 1503"> <p>Kortdurend een forensisch team</p> </div> <div data-bbox="1235 1554 1406 1704"> <p>Langdurig militaire politiezorgtaken bij inzet en oefeningen buiten NL (o.b.v. Art. 4 Politiewet)</p> </div>
---	---

CYBER

 <p>Langdurige ondersteuning van lopende operaties</p>	 <p>Uitvoeren van één defensieve en/of offensieve cyberoperatie</p>
---	--

TAKEN TEN BEHOEVE VAN NATIONALE VEILIGHEID*

Permanent beschikbare capaciteit				
 <p>Mariniers- en BSB-bijdrage aan het stelsel van speciale eenheden (DSI)</p>	 <p>Twee samengestelde eenheden voor havenbeveiliging</p>	 <p>(Binnen maximaal 6 uur) één CBRN-eenheid</p>	 <p>(Binnen maximaal 3 uur) vier EOD-teams</p>	 <p>Uitvoeren van de wettelijke nationale politietaken door de KMar (inclusief ondersteuning politie)</p>
 <p>Twee F-16's / F-35's voor de Quick Reaction Alert (inclusief gevechtsleiding)</p>	 <p>Bijdragen aan de bescherming van Nederland tegen digitale dreigingen (cyber security)</p>	 <p>Een mijnenbestrijdingsvaartuig voor taken op de Noordzee</p>	 <p>Coördinatie en aansturing Host Nation Support</p>	

Capaciteit uit voortzettingsvermogen**						
						
<p>Tenminste 4.600 militairen voor militaire bijstand en steunverlening (korte reactietijd, inclusief diverse ondersteuning op het gebied van commandovoering, opvang en transport personen, radar, UAV, verbindingen, blushelikopters, genie, logistiek en medische zorg)</p>					<p>Twee schepen van de wacht in Nederland ter ondersteuning van civiele autoriteiten</p>	<p>(Binnen maximaal 48 uur) een grondgebonden eenheid (maximaal bataljon) voor bewaking en beveiliging</p>

KONINKRIJKSTAKEN

Permanent beschikbare capaciteit			
			
<p>Een schip, marinierscompagnie (Aruba), een mariniersdetachement (Sint Maarten), een bootpeloton, een ondersteuningschip in het Caribisch Gebied en de Kustwacht Caribisch Gebied</p>			<p>Een KMar-detachement in het Caribisch Gebied</p>

Capaciteit uit voortzettingsvermogen***

<p>(Op rotatiebasis) één compagnie in het Caribisch Gebied (Koninklijke Landmacht)</p>

* De gehanteerde inzettijden kunnen korter zijn, afhankelijk van het dreigingsniveau en de afspraken die hierover met het ministerie van Justitie en Veiligheid worden gemaakt.

** De inzet van deze middelen leidt tot een beperking in de inzetbaarheid van de capaciteiten waar deze eenheden aan worden onttrokken.

*** De inzet hiervan leidt tot een beperking in de inzetbaarheid van de capaciteiten waar deze eenheden aan worden onttrokken.

Hoe we het toekomstbestendig financieren

We hebben tot doel de financiering (net als de organisatie) schokbestendig, transparant en voorspelbaar te maken. Dit is belangrijk om te komen tot een stabiele en toekomstbestendige financiering van de krijgsmacht. Ook verbetert het de planbaarheid van materieelprojecten wat de voortgang bespoedigt. We hebben tenslotte geen tijd te verliezen. In [bijlage III](#) is een beknopt overzicht te vinden van de besteding van de extra financiële middelen uit het regeerakkoord.

Het is belangrijk te beseffen dat de maatregelen in deze nota niet van vandaag op morgen zijn gerealiseerd. Dit geldt niet alleen voor het gevuld krijgen en houden van de organisatie en de aanschaf van groot materieel, zoals schepen. Ook de aanschaf van 'gewonere' zaken, zoals munitie en

communicatiemiddelen, hebben vaak een lange doorlooptijd voordat ze inzetbaar zijn. Dit betekent ook dat we in de eerste jaren van deze kabinetsperiode nog niet het hele bedrag

besteden dat voor die jaren beschikbaar is gesteld in het regeerakkoord. In de reguliere begrotingscyclus volgt informatie over de nadere planning van de uitgaven.

Maatregelen

- » Met de investeringen oplopend tot 1,5 miljard euro per jaar realiseren we een duurzame financiering van de huidige krijgsmacht (en een verbeterde balans tussen ondersteunende en gevechtseenheden).
- » We komen met voorstellen om de voorspelbaarheid en de schokbestendigheid van de materieelbegroting te vergroten, zoals een specifieke prijsindex of een structurele oplossing voor valutaschommelingen.
- » We werken met een investeringsprogramma waarin alle vervangings- en vernieuwingsinvesteringen, inclusief IT en vastgoed, voor de komende vijftien jaar zijn opgenomen. Vanaf de begroting voor 2019 wordt het investeringsprogramma opgenomen in artikel 6 'investeringen krijgsmacht', waarvan de tijdshorizon dan wordt verlengd naar vijftien jaar. In bijlage IV is het programma te vinden voor alle investeringen boven de 25 miljoen euro¹.
- » In het Materieel Projecten Overzicht (MPO) houden we de Tweede Kamer jaarlijks op de hoogte van alle lopende en toekomstige investeringsprojecten. Ook de rapportageperiode in het MPO wordt verlengd naar vijftien jaar.
- » We bespreken dan jaarlijks, voorafgaand aan de begrotingsbehandeling, met de Tweede Kamer integraal alle investeringsplannen. De investeringsplanning vormt daarmee het uitgangspunt voor de te nemen investeringsbesluiten en de jaarlijkse behandeling in de Tweede Kamer betekent dat we daar uitvoering aan gaan geven. Conform het Defensie Materieel Proces (DMP) zal de Tweede Kamer per project ter informatie brieven over de behoeftestelling (A-brief), de onderzoeksfase (B-brief) en eventueel vervolgonderzoek (C-brief) ontvangen. Verwervingsbesluiten (D-brief) worden ter behandeling aan de Tweede Kamer voorgelegd.
- » We werken aan een *cost-to-readiness*-model om beter inzicht te krijgen in de relatie tussen kosten en gereedheid. De ontwikkeling van het model zal zeker drie jaar duren. Het is een complex systeem waar ook andere landen moeite mee hebben. We proberen te leren van de ervaringen van anderen (zoals Denemarken).
- » In 2020 herijken we de Defensienota.

¹ Projecten die al in realisatie zijn, staan hier niet in. Deze zijn te vinden in het Materieel Projecten Overzicht (MPO) dat is meegezonden met de begroting van 2018.

Bijlage I

Statuut, grondwet, hoofdtaken en verdragsverplichtingen

De Nederlandse defensie-inspanning is in de eerste plaats een afgeleide van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden en de bepalingen in de Grondwet over de krijgsmacht, de hoofdtaken van Defensie en internationale verdragsverplichtingen. Het is daarom goed om bij de betekenis van deze grondslagen stil te staan.

Grondwet en hoofdtaken

Volgens artikel 2 van het Statuut is “de handhaving van de onafhankelijkheid en de verdediging van het Koninkrijk” een aangelegenheid van het Koninkrijk. In het verlengde hiervan stelt artikel 97 van de Grondwet dat er een krijgsmacht is “ten behoeve van de verdediging en ter bescherming van de belangen van het Koninkrijk, alsmede ten behoeve van de handhaving en de bevordering van de internationale rechtsorde”. De verwijzing in dit artikel naar de internationale rechtsorde hangt nauw samen met artikel 90, dat bepaalt dat de regering de ontwikkeling van de internationale rechtsorde bevordert. Volgens artikel 100 van de Grondwet verstrekt de regering de Staten-Generaal vooraf inlichtingen over de inzet of het ter beschikking stellen van de krijgsmacht ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde, of voor

humanitaire hulpverlening bij een gewapend conflict. Hierbij wordt het Toetsingskader gehanteerd. De taken die de krijgsmacht uitvoert ter ondersteuning van civiele autoriteiten vloeien voor een belangrijk deel voort uit wetgeving en uiteenlopende bestuurlijke afspraken. Het gaat dan om structurele activiteiten, militaire bijstand en militaire steunverlening.

Op basis van bovenstaande bepalingen van de Grondwet en overige wet- en regelgeving heeft Defensie de volgende drie hoofdtaken:

- 1 Bescherming van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied, inclusief het Caribisch deel van het Koninkrijk.
- 2 Bescherming en bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit.
- 3 Ondersteuning van civiele autoriteiten bij rechtshandhaving, rampenbestrijding en humanitaire hulp, zowel nationaal als internationaal.

Internationale verdragsverplichtingen

De belangrijkste internationale verdragsverplichtingen van Nederland vloeien voort uit het Handvest van de Verenigde Naties, het Noord-Atlantische Verdrag en het EU-Verdrag van Lissabon. Het VN-Handvest verbiedt de bedreiging met of het gebruik van geweld. In uitzondering hierop kan de

VN-Veiligheidsraad vaststellen dat sprake is van een zodanige bedreiging van de vrede, verbreking van de vrede of daad van agressie dat daartegen gewapenderhand moet worden opgetreden. Daarnaast is op grond van artikel 51 van het VN-Handvest ook zelfverdediging toegestaan.

Een belangrijk uitgangspunt voor het Nederlandse veiligheidsbeleid is de verplichting tot collectieve verdediging van het NAVO-gebied, vastgelegd in artikel-5 van het Noord-Atlantisch Verdrag van 1949. Artikel-5 verplicht ieder NAVO-lid om in geval van een gewapende aanval op een NAVO-lid in Europa of Noord-Amerika terstond, individueel en in samenwerking met de andere partijen, op te treden op de wijze die zij nodig acht – met inbegrip van het gebruik van gewapende macht – om de veiligheid van het Noord-Atlantisch gebied te herstellen en te handhaven. Het Verdrag van Lissabon uit 2009 betreffende de Europese Unie bevat ook een verplichting tot wederzijdse bijstand tussen de lidstaten van de EU. Hierin staat, voor die EU-lidstaten die tevens lid van de NAVO zijn, dat de NAVO de basis is voor de collectieve verdediging van haar leden en het instrument voor de uitvoering van deze collectieve verdediging. Dit Verdrag stelt verder dat de Unie een gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB) heeft.

Bijlage II

De maatregelen

Mensen

- » We voeren alle afspraken uit het arbeidsvoorwaardenakkoord uit, waaronder de overgang naar een meer toekomstbestendig pensioenstelsel voor militairen.
- » We bieden loopbaanbegeleiding op maat, waarbij ook opleiding wordt meegenomen.
- » We creëren meer werkervaringsplaatsen.
- » We leveren maatwerk in de begeleiding van militairen die uitvallen in de initiële opleiding naar een beter passende functie.
- » We beleggen meer (budget) bevoegdheden bij commandanten. Zo kunnen zij, binnen de budgettaire kaders, naar eigen inzicht in hun personeelsbehoefte voorzien.
- » We vergroten het aantal aanstellingsvormen en ontwikkelen nieuwe, meer flexibele (deeltijd) contractvormen die beter aansluiten bij de behoeften van onze mensen.
- » We bieden medewerkers de mogelijkheid van tijdelijke uitstroom.
- » We stimuleren de (tijdelijke) uitwisseling met andere organisaties.
- » We bieden mensen de mogelijkheid om langer op een bepaalde functie te blijven zitten.
- » We passen het personeelssysteem (FPS) zo snel mogelijk aan om goede mensen te werven én te behouden voor de organisatie.
- » We introduceren behoudpremies voor militairen in FPS-fase 2.
- » We stimuleren vrijwillig vertrek van militairen in FPS-fase 3, zodat er meer doorstroom komt voor mensen in fase 1 en fase 2.
- » We verbeteren en vereenvoudigen het toelagensysteem, waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan toelagen, mede ook voor de Koninklijke Marechaussee, die gekoppeld zijn aan het regelmatig 'van huis zijn'.
- » We verhogen de huidige compensatieregeling voor het AOW-gat van 90% naar 100%.
- » Onze mensen gaan beschikken over goede spullen en kunnen weer oefenen en trainen door investeringen in de operationele (gevechts)ondersteuning.
- » We verbeteren de gezondheidszorg, specifiek de ICT en de modernisering van apparatuur.
- » Het werk bij Defensie kan veel van onze mensen vragen. Ook in de toekomst zorgen we voor de juiste ondersteuning, onder andere middels de Geestelijke Verzorging.
- » Draadloos internet wordt overal op de legering beter beschikbaar, zodat contact met het thuisfront makkelijker wordt. Ook de kantoor-IT wordt vernieuwd, zodat meer plaats- en tijdonafhankelijk kan worden gewerkt.
- » We richten een Nationaal Fonds Ereschulden in voor militairen die een handicap, trauma of andere aan- doening hebben opgelopen tijdens missies naar het buitenland. We nemen verantwoordelijkheid voor ons (oud-)personeel met werk-gerelateerde gezondheidsklachten.
- » We steunen het initiatief om in 2020 de *Invictus Games* in Den Haag te organiseren.
- » We vragen elke uitstromende militair reservist te worden.
- » We vergroten de zichtbaarheid door onze wervingsactiviteiten ook regionaal in te richten.
- » We streven naar een meer diverse en kleurrijke organisatie door breder te werven.
- » We verbeteren het keurings- en selectietraject, alsook de aanname- en vooropleidingseisen, om onnodige uitval te voorkomen.
- » We verkorten wachttijden, zodat mensen (inclusief reservisten) eerder kunnen beginnen met werken bij Defensie.
- » Militairen mogen weer in uniform reizen.
- » We starten een 'reservistenloket' voor (ontzorging van) geïnteresseerden en werkgevers.
- » Geïnspireerd door het concept van *School of the Nation*, zetten we ons in voor een maatschappelijk convenant met het bedrijfsleven en andere overheidsorganisaties om gezamenlijk garant te staan voor de opleiding en loopbaan van mensen (voor schaarse functies). Hierbij werken we aan nieuwe concepten om werk en loopbaan in te vullen. Ook kijken we binnen een dergelijke samenwerking naar de mogelijkheden voor re-integratie van onze mensen.
- » We gaan jongeren de mogelijkheid van een maatschappelijke diensttijd bij Defensie bieden.
- » Onze mensen krijgen een zo veilig mogelijke werkomgeving door fors te investeren in: lerend vermogen (inclusief interne audits en voorvallenonderzoeken), de veiligheids- cultuur, de veiligheidsstructuur, de capaciteit en het toezicht. Hierover sturen we snel een plan van aanpak met de te nemen maatregelen.

Middelen

- » We brengen de basis op orde bij de gereedheid, de operationele ondersteuning en de benodigde vervanging van wapensystemen.
- » We breiden onze *cyber*capaciteit uit om een grotere rol te kunnen vervullen bij de bescherming van ons land tegen digitale dreigingen. Dit staat ook vermeld in de GBVS.
- » We vernieuwen de Defensie *Cyber* Strategie in samenhang met de Nationale *Cybersecurity* Agenda.
- » We gaan sensoren en informatie-systemen in een netwerk aan elkaar koppelen om ons informatiegestuurde optreden te verbeteren. In dit kader investeren we ook fors in onze IT-infrastructuur en de inlichtingen-, verzamel- en analysecapaciteit (inclusief MIVD).
- » Aan de hand van een concept van de NAVO werken we samen met partners (onder andere Duitsland) aan het verbeteren van het gezamenlijke informatiegestuurde optreden.
- » We vervangen de M-fregatten samen met België.
- » De LC-fregatten doorlopen op dit moment een moderniseringsprogramma. Voor de vervanging van deze fregatten wordt over een paar jaar een behoeftestelling opgesteld.
- » We vervangen samen met België ook de mijnenbestrijdingscapaciteit. We werken aan een innovatief concept van moederplatforms en onbemande mijnenbestrijdingssystemen. De ontwikkeling hiervan is één van de PESCO-projecten waaraan we deelnemen.
- » We vervangen de onderzeeboten door bemande onderzeebootcapaciteit. Onderzoek van TNO heeft uitgewezen dat varianten anders dan bemande onderzeeboten niet aan de behoefte kunnen voldoen (en erg duur zijn). Deze varianten zullen dan ook niet verder worden uitgewerkt in de DMP B-fase. We sturen hierover dit jaar de DMP B-brief.
- » We vergroten de inzetbaarheid van de jachtvliegtuigen en de helikopters.
- » We moderniseren onze wapensystemen (*midlife updates*), waaronder de *Bushmaster* (pantserwielvoertuig), de *Fennek* (gepantserd verkenningsvoertuig), de *Pantserhouwitsjer*, de *CV90* (infanteriegevechtsvoertuig), het kortereafstands luchverdedigingsysteem (op land), een amfibisch transportschip en de hydrografische opnemingsvaartuigen. We moderniseren bovendien het elektronische simulatiesysteem voor het optreden op land, de *Surface-to-Surface Missiles* en de luchtverdedigingsraketten *Evolved Sea Sparrow Missile* op fregatten, de kanons van de LC-fregatten, de *Goalkeeper* (verdediging tegen raketten op korte afstand) op alle grote bovenwaterschepen, de *Apache* (gevechtshelikopter), de *Chinook* (transporthelikopter). We breiden het aantal *Chinooks* bovendien met drie uit.
- » Een kleine eenheid experimenteert met onbemande systemen in het landoptreden.
- » We vergroten de munitie- en andere inzetvoorraden.
- » We vergroten de capaciteit van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD).
- » We versterken de verdediging tegen chemische, biologische, radiologische en nucleaire dreigingen (CBRN). De voor CBRN-detectie toegeruste *Fuchs*-verkenningvoertuigen worden vervangen. Er komt bovendien een voorziening om een mobiel hospitaal te laten functioneren in een gebied met een CBRN-besmetting.
- » We schaffen voor de F-35 zelfbeschermingsmiddelen aan tegen dreigingen vanuit de lucht of vanaf de grond. Ook verwerven we middel-lange- en langeafstandraketssystemen.
- » We vervangen de C-130 (transportvliegtuig), de *air-to-air refueling*-capaciteit (KDC-10) en de luchttransportcapaciteit (*Multi-Role Tanker Transport*vliegtuigen (MRTT). De MRTT-vliegtuigen worden samen met België, Duitsland, Luxemburg en Noorwegen aangeschaft. Ze zijn tevens inzetbaar humanitaire noodhulp en (medische) evacuatie.
- » Onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van J&V richten we een *Passenger Information Unit* op bij de Koninklijke Marechaussee. Deze heeft tot doel terrorisme en ernstige criminaliteit te voorkomen, op te sporen en te vervolgen door gegevens te controleren van luchtvaartpassagiers. Zo geven we invulling aan de EU-richtlijn hierover.
- » We breiden op basis van eerdere besluiten de capaciteit van de Koninklijke Marechaussee voor het grenstoezicht en de beheersing van migratiestromen uit.
- » We houden de volgende defensielocaties open: het Complex Brasserskade in Den Haag, het munitiecomplex in Alphen, de Korporaal van Oudheusdenkazerne in Hilversum, de Joost Dourleinkazerne op Texel, Kamp Nieuw Milligen in Uddel en de Koningin Wilhelminakazerne in Ossendrecht. We onderzoeken bovendien nog enkele andere locaties.

Manieren

- » Samen met het ministerie van J&V herijken we de civiel-militaire samenwerking. Met andere veiligheidspartners wordt een zo dekkend mogelijk overzicht opgesteld van relevante civiele en militaire capaciteiten voor nationale crisis-beheersing en de ondersteuning bij rampenbestrijding.
- » Ook brengen we samen met het ministerie van J&V en betrokken bedrijven in kaart welke bijstand in geval van nood nodig is ter bescherming van de vitale infrastructuur en voor de digitale veiligheid.
- » We verbeteren de coördinatie en aansturing op het gebied van *Host Nation Support*. Samen met het ministerie van J&V en de veiligheidsregio's onderzoeken we op welke manier een nieuw civiel-militair samenwerkingsverband hieraan kan bijdragen. In geval onze bondgenoten via Nederland hun eenheden en spullen zouden moeten transporteren, is het van belang dat wij ze kunnen steunen en beveiligen.
- » We gaan ons inzetten voor een eenvoudiger grensoverschrijdend transport van militaire capaciteiten binnen Europa (*Military mobility*).
- » We richten een conflictpreventie-eenheid op als coördinator van de buitenlandse defensie-inspanningen op dit gebied en als aanspreekpunt voor partners in binnen- en buitenland.
- » We versterken onze voortrekkersrol op het gebied van internationale samenwerking door nog intensiever samen te werken met onze strategische partners.
- » We vergroten het aantal internationale militaire functies om een bijdrage te kunnen leveren aan de uitbreiding van de NAVO-commandostructuur.
- » We hebben samen met een aantal strategische partners zeven verweringsprojecten onder PESCO gebracht. Het gaat om projecten op het gebied van logistiek, medische capaciteiten, maritieme mijnenbestrijding, *cyber* en radiocommunicatie.
- » We werken actief mee aan het EU-planningsproces, de *Coordinated Annual Review on Defence* (CARD), om kansen op samenwerking en gezamenlijke capaciteitenontwikkeling eerder te identificeren en erop in te spelen.
- » Als het Defensie ontwikkelingsprogramma van het Europese Defensiefonds operationeel is, willen we aan verschillende projecten gaan deelnemen.
- » We maken ons sterk voor een meer open Europese defensiemarkt met een gelijk speelveld.
- » Bij aanbestedingstrajecten interpreteren we artikel 346 VWEU ruimhartig en laten zo tevens het nationaal veiligheidsbelang meewegen.
- » Wat verwerving betreft, gaan we voor de uitgangspunten 'snel, tenzij' en 'van de plank, tenzij'. Dit geldt uiteraard bij bewezen goede opties (*'proven technology'*).
- » Waar mogelijk laten we de verwerving van niet-defensiespecifieke spullen en dienstverlening over aan externe partijen.
- » In samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en het bedrijfsleven willen we vaker de eerste klant van een bedrijf zijn (*launching customer*), om zo innovatie aan te jagen en bedrijven een goede kans te geven op de markt.
- » We actualiseren dit jaar de Defensie Industrie Strategie, die uiteen zal zetten hoe we met het ministerie van EZK innovaties gaan aanjagen in het kader van het Topsectorenbeleid en een basis zal bieden voor versterking van de samenwerking met het bedrijfsleven.
- » We stellen dit jaar een innovatiestrategie op. Om onze innovatie te versnellen en versterken gaan we op zoek naar nieuwe partners, waaronder *startups* en vernieuwende samenwerkingsvormen, zoals *fieldlabs*, waar ideeën worden ontwikkeld, getest en geïmplementeerd.
- » We investeren in kennisopbouw op het gebied van *cyber*, informatiegestuurd optreden, slagkracht in het land-, zee- en luchtdomein en nieuwe technologieën, zoals kunstmatige intelligentie, robotica, 3D-printing en bio- en nanotechnologie.
- » We nemen voor kennisopbouw, defensiespecifiek onderzoek, technologieontwikkeling en innovatie een vaste bandbreedte in het investeringsplan op.
- » We houden interne regels en processen tegen het licht.
- » We beleggen meer bevoegdheden op het gebied van inzet, personeel, materieel en financiën bij commandanten en eenheden. Dit vraagt om andere werkrelaties.

Bijlage III

De financiën

In mln. euro's	2018	2019	2020	2021	Struct.
Oorspronkelijk uitgavenbudget	8.784	8.822	8.828	8.687	8.596
Intensivering, waarvan voor:	910	1.210	1.410	1.510	1.510
• Ondersteuning krijgsmacht	254	301	350	400	400
• Investerings in modernisering krijgsmacht (zie tabel hieronder)	475	725	775	825	825
• Uitbreiding van slagkracht, cyber en werkgeverschap*, waarvan:	113	246	263	275	275
» Uitbreiding (organisatie) slagkracht	6	15	20	27	27
» Cyber	0	12	16	20	20
» Werkgeverschap en bedrijfsveiligheid	102	209	211	211	211
» Nationale en internationale samenwerking	5	10	16	17	17
• Intensivering Kustwacht Caribisch Gebied	10	10	10	10	10
• Overheveling budget Kustwacht Caribisch Gebied**	48	37	36	36	36
Nieuw uitgavenbudget	9.741	10.069	10.274	10.232	10.142
Percentage van het BBP***	1,29%	1,29%	1,30%	1,28%	1,25%

* Gedurende de eerste drie jaar wijken de reeksen 'Ondersteuning krijgsmacht' en 'Uitbreiding slagkracht, cyber en werkgeverschap' incidenteel iets af van de reeksen in het regeerakkoord (in verband met groei): samen tellen de reeksen op tot het juiste totaal.

** Ook is structureel ongeveer € 5 miljoen aan ontvangsten overgeheveld.

*** Percentages ten tijde van het opstellen van deze nota.

Ondersteuning krijgsmacht en Kustwacht Caribisch Gebied

Met de twee nota's van wijziging bij de begroting 2018² is de intensivering betreffende de ondersteuning van de krijgsmacht al grotendeels aan de defensiebegroting toegevoegd. In de Voorjaarsnota wordt het restant toegelicht. Ook is het budget van de Kustwacht overgeheveld van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties naar die van Defensie.

Investerings in modernisering krijgsmacht

In onderstaande tabel zijn, cumulatief, de investeringen in de modernisering van de krijgsmacht te vinden (reeks in het regeerakkoord) over de jaren 2018 tot en met 2033. In bijlage IV is het investeringsprogramma te vinden met alle vervangings- en vernieuwingsinvesteringen (boven de 25 miljoen euro) voor de komende vijftien jaar.

In mln. euro's	
Investerings Zeestrijdkrachten	6.374
Investerings Landstrijdkrachten	2.025
Investerings Luchtstrijdkrachten	1.074
Kleinere projecten, defensiebreed	337
Voorzien in infrastructuur	752
Voorzien in ICT	1.794
Kennis en innovatie / wetenschappelijk onderzoek	345
Totaal	12.700

De middelen voor de maatregelen uit deze Defensienota worden, op basis van een bestedingsplan, aan de defensiebegroting toegevoegd.

² De eerste nota van wijziging betreft de besluiten voor de versterking van de ondersteuning (Kamerstuk 34 775, nr. 25, 17 november 2017).

De tweede nota van wijziging betreft de overdracht van Kustwacht Caribisch gebied (Kamerstuk 34 775, nr. 64, 15 december 2017).

Bijlage IV Het investeringsprogramma

Omschrijving Project	Project-behoefte	*	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Maritiem																		
Vervanging Onderzeebootcapaciteit (OZBT)	> 2,5 miljard		B-brief			D-brief							Instroom →					
Vervanging Luchtverdedigings- en Commando Fregatten (LCF) (incl. studies)	> 2,5 miljard					A-brief		B-brief		D-brief				Instroom →				
Vervanging Multipurpose Fregat (MFF)	1000-2500 miljoen		A-brief	B-brief	D-brief				Instroom →									
Vervanging Maritime Counter Mines (MCM) Capaciteit	250-1000 miljoen		A-brief	D-brief					Instroom →									
Verwerving Combat Support Ship (CSS)	250-1000 miljoen	Ja	A-brief	B/D-brief			Instroom											
Verwerving & Integratie Evolved Sea Sparrow Missile (ESSM) Block 2	250-1000 miljoen		A-brief	B-brief	D-brief		Instroom											
Vervanging All Terrain Vehicle (ATV)	250-1000 miljoen			A-brief		B-brief	D-brief		Instroom									
Vervanging Standard Missile 2 Block IIIA (SM2-IIIa)	250-1000 miljoen							A-brief		B-brief	D-brief			Instroom				
Vervanging Zr. Ms. Rotterdam (LPD-1)	250-1000 miljoen							A-brief		B-brief	D-brief				Instroom			
Vervanging Zr. Ms. Johan de Witt (LPD-2)	250-1000 miljoen									A-brief		B-brief	D-brief			Instroom		
Midlife Update (MLU) Luchtverdedigings- en Commando Fregatten (LCF)	100-250 miljoen		Instroom →															
Vervanging Kanons Luchtverdedigings- en Commando Fregatten (LCF)	100-250 miljoen	Ja	A-brief	B/D-brief	Instroom													
Vervanging MK46 Lightweight Torpedo	100-250 miljoen				Instroom													
Verwerving Torpedo Defensiesysteem (vlootbreed)	100-250 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief	Instroom												
Vervanging Harpoon Missile (surface-to-surface missile)	100-250 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief			Instroom										
Vervanging Goalkeeper (Close-in Weapon System)	100-250 miljoen		A-brief	B-brief	D-brief			Instroom										
Vervanging Middelzwaar Landingsvaartuig (LCVP)	100-250 miljoen				A-brief	B-brief	D-brief		Instroom									
Vervanging Zr. Ms. Mercurus & Hydrografische Opname Vaartuigen (HOVs)	100-250 miljoen				A-brief	B-brief	D-brief				Instroom							Instroom
Midlife Update (MLU) Oceangoing Patrol Vessel (OPV)	100-250 miljoen					A-brief	B-brief	D-brief		Instroom								
Midlife Update (MLU) Zr. Ms. Karel Doorman (Joint Support Ship, JSS)	100-250 miljoen						A-brief		B-brief	D-brief			Instroom					
Vervanging MK48 Heavyweight Torpedo	100-250 miljoen								A-brief		B-brief		D-brief				Instroom	
Vervanging Zwaar Landingsvaartuig (LCU)	100-250 miljoen									A-brief		B-brief	D-brief				Instroom	
Midlife Update (MLU) Hydrografische Opname Vaartuigen (HOVs)	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B/D-brief	Instroom													
Midlife Update (MLU) Zr. Ms. Johan de Witt (LPD-2)	25-100 miljoen	Ja	A-brief		D-brief	Instroom												
Aanvulling Standard Missile 2 Block IIIA (SM2-IIIa)	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B/D-brief	Instroom												
Deelname ontwikkeling Standard Missile 2 Block IIIC (SM2-IIIC)	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B/D-brief	Instroom												
Vervanging Self-Propelled Variable Depth Sonar (SPVDS)	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Vervanging Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief			Instroom									
Vervanging Marine Opleidings Vaartuig (MOV Van Kinsbergen)	25-100 miljoen	Ja			A-brief		B/D-brief			Instroom								
Vervanging Havenduikvaartuigen	25-100 miljoen	Ja					A-brief		B/D-brief			Instroom						
Vervanging Zr. Ms. Pelikaan (Ondersteuningsschip Caribisch gebied)	25-100 miljoen	Ja							A-brief		B/D-brief			Instroom				
Vervanging Low Frequency Acoustic Sonar (LFAS)	25-100 miljoen	Ja							A-brief		B/D-brief			Instroom				
Land																		
Vervanging Fennek	1000-2500 miljoen														A-brief	B-brief	D-brief	Instroom
Midlife Update (MLU) CV90	250-1000 miljoen	Ja	A-brief		B-brief	D-brief	Instroom											
Midlife Update (MLU) Fennek	250-1000 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief	Instroom												
Vervanging Wissellaadsysteem	250-1000 miljoen			A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Vervanging Medium en Short Range Anti-Tank (MRAT/SRAT)	250-1000 miljoen					A-brief		B-brief	D-brief	Instroom					Instroom			
Vervanging Pantserhouwitzer (PZH)	250-1000 miljoen												A-brief		B-brief	D-brief	Instroom	
Verwerving C-RAM/Class 1 UAV Detectiecapaciteit	100-250 miljoen	Ja	Instroom															
Vervanging Onderstel Brugleggende Tanks	100-250 miljoen		Instroom															
Verwerving Defensie Operationeel Kleding Systeem (DOKS)	100-250 miljoen		D-brief	Instroom														
Verwerving Very Short Range Air Defence (VSHORAD)	100-250 miljoen			A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Vervanging Amarak	100-250 miljoen					A-brief	B-brief	D-brief	Instroom									
Vervanging Bushmaster	100-250 miljoen									A-brief		B-brief	D-brief	Instroom				
Midlife Update (MLU) Boxer	100-250 miljoen	Ja								A-brief		B-brief	D-brief	Instroom				
Vervanging Geinstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden	100-250 miljoen										A-brief		B-brief	D-brief	Instroom			
Levensduurverlenging Geinstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B/D-brief	Instroom													
Verwerving Area Access Denial	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief	Instroom			Instroom									
Vervanging CBRN Fuchs (Detectie, Identificatie en Monitoring)	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief	Instroom												
Midlife Update (MLU) Pantserhouwitzer (PZH)	25-100 miljoen	Ja	A-brief		B-brief	D-brief	Instroom											
Vervanging Vouwbrug	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B/D-brief	Instroom												
Vervanging Trekker/Oplegger Combinaties (Tropco's 400 en 650 KN)	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Midlife Update (MLU) Bushmaster	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Defensie Brede Vervanging Wielberging	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Verwerving CBRN: COLPRO (Collective Protection) Command & Control Installations	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Verwerving CBRN: COLPRO Medical Installations	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Levensduurverlenging Zwaar Bergingsvoertuig	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Vervanging Licht Indirect Vriend Wapensysteem	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief	Instroom											
Vervanging en Midlife Update (MLU) SQUIRE	25-100 miljoen	Ja						A-brief		B-brief	D-brief	Instroom						
Midlife Update (MLU) Army Ground Based Air Defence System (AGBAD5)	25-100 miljoen	Ja							A-brief	B-brief	D-brief	Instroom						
Vervanging Special Forces Voertuigen	25-100 miljoen	Ja								A-brief		B-brief	D-brief	Instroom				
Midlife Update (MLU) Very Short Range Air Defence (VSHORAD)	25-100 miljoen	Ja									A-brief		B-brief	D-brief	Instroom			
Lucht																		
Verwerving F-35	> 2,5 miljard						Instroom											
Vervanging en Modernisering (V&M) Chinook	250-1000 miljoen						Instroom											
Verwerving Multi Role Tanker Transport (MRTT)	250-1000 miljoen						Instroom											
Apache Remanufacture	250-1000 miljoen		A/D-brief					Instroom										
Vervanging C-130	250-1000 miljoen									A-brief	B-brief						Instroom	
Verwerving Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV)	100-250 miljoen		D-brief				Instroom											
Block Upgrade NH90	100-250 miljoen				A-brief					B-brief	D-brief	Instroom						
Vervanging PC-7	100-250 miljoen				A-brief				B-brief	D-brief	Instroom							
Verwerving Tactische Lucht-Grond Bewapening F-35	25-100 miljoen	Ja	B-brief	D-brief					Instroom									
Multi-Ship, Multi-Type (MSMT) Helicoptersimulator	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief	Instroom												
Instandhoudingsprogramma C-130	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief	Instroom												
Vervanging Strategische Lucht-Grond Bewapening F-35	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B-brief	D-brief				Instroom									
Verwerving Piloting Forward Looking Infra-Red (PFLIR) NH-90	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B-brief	D-brief			Instroom									
Vervanging Gulfstream	25-100 miljoen	Ja		A-brief	B/D-brief	Instroom												
Defensiebreed																		
Aanvullen Munitievoorraden	250-1000 miljoen		A-brief	B-brief	Instroom													
Vervanging Gevechtsuitrusting	100-250 miljoen	Ja	A-brief	B/D-brief	Instroom													
Vervanging Klein Kaliber Wapens (KKW)	100-250 miljoen							A-brief		B-brief	D-brief	Instroom						
Verwerving Defensie Bewaking- en Beveiligingssysteem (DBBS)	100-250 miljoen						Instroom											
Vervanging Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	100-250 miljoen												A-brief	B-brief	D-brief	Instroom		
Operationele Infra en Geneeskundige Verbruiksgoederen	25-100 miljoen	Ja	A-brief	B/D-brief	Instroom													
Defensiebrede Vervanging Handgedragen Warmtebeeldkijker	25-100 miljoen	Ja								A-brief	D-brief	Instroom						
Structurele investeringsbudgetten																		
Infrastructuur	100-250 miljoen p/j		Structureel															
IT	100-250 miljoen p/j		Structureel															
Wetenschappelijk Onderzoek	25-100 miljoen p/j		Structureel															
Overige investeringsbudgetten																		
Projecten < 25 miljoen	0 - 25 miljoen	Ja																
Totaal investeringsbudget			2.877	2.803	2.716	2.608	2.557	2.636	2.651	<								

